

İhtisâb. Robert Bertram Serjeant tarafından neşredilmiştir ("A Zaidi Manual of Hisbah of the 3rd Century (H)", RSO, XXVIII [1957], s. 1-34). 3. *el-Bisât* (bu üç eserin yazma nüshaları için bk. Sezgin, I, 567). 4. *Tefsîrü'l-Kur'ân*. İki ciltlik bir eserdir (Nüveyhiz, I, 132). 5. *Kitâbü'l-İmâmeti's-şâğîr*. 6. *Kitâbü'l-İmâmeti'l-kebîr*. Bu iki eser devlet başkanlığıyla ilgilidir. 7. *Kitâbü'l-Mevâlidî'l-İsnâ'uşerîyye* (son üç eser için bk. Hasan es-Sadr, s. 337). Ayrıca *Kitâbü'l-Müsterşid*, *Uşûlü'd-dîn*, *el-Emâlî*, *eż-Zâlâmâtü'l-Fâtmiyye* ve *Fedek ve'l-humus* adlı eserleri kaynaklarda zikredilmektedir.

Şiirle de ilgilenen Hasan el-Utrüş'un şiirlerinin önemli bir kısmı Zeydiyye'nin tabakat ve terâcim kitaplarında yer almaktadır (Ebû Tâlib en-Nâtık, s. 98-100; Humeyd el-Muhallî, s. 232-242).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), X, 149; İstahrî, *el-Mesâlik* (de Goeje), s. 205; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 373; Hamza el-İsfahânî, *Târîhu sinî mülûkî'l-arz ve'l-enbiyâ*, Beyrut, ts. (Dâru Mektebeti'l-hayât), s. 182; Arîb b. Sa'd, *Şılatü't-Târîhi't-Taberî* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire 1960 → Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), s. 47; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 244; Ebû'l-Abbâs el-Hasenî, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-Mesâbih* (nşr. W. Madelung, *Ahbarü'l-e'immeti'z-Zeydiyye* içinde), Beyrut 1987, s. 71-75; Ebû Tâlib en-Nâtık, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-İfâde* (a.e. içinde), s. 85-101; Humeyd el-Muhallî, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-Hadâiki'l-verdiyye* (a.e. içinde), s. 209-242; İbnü'l-Esrî, *el-Kâmil*, VIII, 77-78; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXV, 93-97; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 185; Zahîrüddîn-i Mar'âşî, *Târîh-i Taberîstân ve Rüyân ve Mâzenderân*, Tahran 1361, s. 145-146; Abdullah Efendi el-İsfahânî, *Riyâzül-'ulemâ' ve hiyâzül-'fuzalâ'* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, I, 276-294; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennâ't*, II, 256-258; Zambaur, *Manuel*, s. 192; Hudârî, *Muḥâdarât: 'Abbâsiyye*, s. 372-378; Sezgin, GAS, I, 567; W. Madelung, "The Minor Dynasties of Northern Iran", *CHIr*, IV, 208-212, 221, 253; a.mlf., "al-Ḥasan b. al-Ḳâsım", *El² Suppl.* (İng.), s. 356-357; a.mlf., "Alids", *Elr*, I, 882; Hasan es-Sadr, *Te'sisü's-Şi'a*, Beyrut 1401/1981, s. 337-338; W. Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 341; A'yânü's-Şi'a, V, 179-185; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-mufessirîn*, I, 132; Ahmed Mahmûd Subhî, *eż-Zeydiyye*, Kahire 1404/1984, s. 190-202; İsa Doğan, *Zeydiyye Mezhebinin Doğuşu ve Kelâmî Görüşleri* (doktora tezi, 1987, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 83-84; M. S. Khan, "The Early History of Zaydi Shiism in Daylaman and Gilan", *ZDMG*, CXXV (1975), s. 302-303; R. Strothmann, "Utrüş", *IA*, XIII, 85-87; a.mlf., "Ḥasan al-Utrüş", *El²* (İng.), III, 254-255; Tahsin Yazıcı, "Deylem", *DİA*, IX, 265.

İSA DOĞAN

HASAN ÜSKÜDÂRÎ

(ö. 1023/1614)

Osmanlı hattatı.

Hamza adlı bir zatın oğlu olup Üsküdar'da doğduğu ve burada yaşadığı için Üsküdarî nisbesiyle anılmıştır. Şeyh Hamdullah Efendi'nin kızı tarafından torunu olan Pîr Mehmed b. Şükrullah'ın akrabası ve talebesidir. Hocasından aklâm-ı sitteyi meşkedip icâzet aldıktan sonra yine Şeyh Hamdullah'ın oğlu tarafından torunu olan Derviş Mehmed b. Mustafa De'den hattın inceliklerini öğrendi. Hasan Üsküdarî böylece "şeyh üslubu"nun iki koldan kendisinde toplandığı, devrinin önde gelen bir temsilcisi olarak bu yolda mushaf ve kıtalar yazdı. Üçüncü nesilden Şeyh Hamdullah şeceresine bağlanan hattatın celi-sülüs hattından bazı örnekler, Üsküdar'daki Mimar Sinan yapısı Vâlide-i Atik Camii'nin çiniye nakşedilmiş mihrap sofası kuşağına ve son cemaat mahallindeki pencere alınlıklarına yazdığı istiflerle zamanımıza ulaşmıştır. Ancak kâğıda yazmış olduğu aklâm-ı sitte örneklerinden günümüze ulaşabilenler fazla değildir.

Hasan Üsküdarî vefatında Karacaahmet Sultan Türbesi karşısındaki set üstüne defnedilmiştir. Muhtemelen 1915 yılında, yeni açılan yolun güzergâhında kalan kabrinin o civarda Şeyh Sofası adıyla bilinen Şeyh Hamdullah hazîresine nakli düşünülmüş, ancak bu gerçekleştirilememiştir. Ayrıca bu teşebbüs sırasında, talebesi Hâlid Erzurûmî tarafından yazılmış olan mezar kitabesi kırılıp iki parçaya ayrılmıştır. Hasan Üsküdarî'nin bu kırık mezar kitabesi ve beraberinde sökülme zorunda kalınan diğer mezar taşları, 1917 yılında devrin büyük hattatları tarafından katıldığı bir merasimle Selimiye Kü-

tüphanesi arkasındaki hazîreye (bugünkü Çiçekçi Camii bahçesi) taşınarak dikilmiş, fakat bu sırada da mezarları nakledilememiştir.

Şeyh Hamdullah'tan günümüze ulaşan hattat silsilesinde mühim bir mevkiye sahip olan Hasan Üsküdarî'nin meşhur talebeleri arasında Hâlid Erzurûmî'den başka Muhammed el-İmâm adıyla tanınan Tokatlı İmam Mehmed Efendi de bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 36; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, s. 157; Habib, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 107; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 132; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts., s. 86; Uğur Derman, "Hasan-ı Üsküdarî", *TA*, XIX, 30.

M. UĞUR DERMAN

HASAN el-VEZZÂN

(الحسن الوزان)

el-Hasen b. Muhammed el-Vezzân ez-Zeyyâtî el-Girnâfî el-Fâsî (ö. 957/1550'den sonra)

Batı'da
Afrikalı Leon adıyla bilinen
Arap seyyahı.

Muhtemelen 888 (1483) yılı dolaylarında Gırnata'da dünyaya geldi. 1488-1495 yılları arasında doğduğu söyleniyorsa da (Abdurrahman Hamîde, III, 501; *EP²* [İng.], V, 723) tayin edildiği görevler ilk ihtimalin daha güçlü olduğunu göstermektedir (*Vaşfû İfrîkiyye*, tercüme edenlerin mukaddimesi, I, 7). Zenâte'nin bir kolu olan Benî Zeyyât kabilesine mensuptur. Dedelerinden birinin tarcılık yapmasından dolayı aile Vezzân lakabını almış olmalıdır. Gırnata'nın İspanyollar tarafından ele geçirilip Benî Ahmer (Nasrî) Sultanlığı'nın yıkılması (1492) ve müslümanların

Hasan
Üsküdarî'nin
Atik Vâlide
Camii
mihrap
sofasının
duvarındaki
yazı
kuşağından
bir parça -
Üsküdar /
İstanbul

